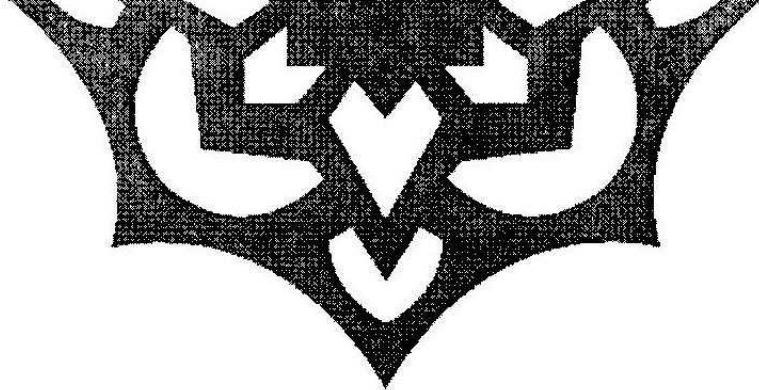

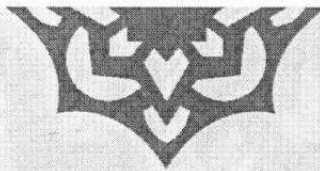
ارزیابی عملی دیپلماسی جمهوری

اسلامی ایران

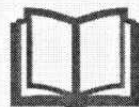
در سه دهه پایانی قرن چهاردهم

تهیه و تألیف: محمدرضا امیرپور

www.ketab.ir

سرشناسه : امیرپور، محمدتقی، ۱۳۶۷-
 عنوان و نام پدیدآور: ارزیابی عملی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در سه دهه پایانی
 قرن چهاردهم/ تهیه و تألیف محمدتقی امیرپور.
 مشخصات نشر: قم: امتداد حکمت، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری: ۱۱۹ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۸۶۸-۱-۶ : ۴۰۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۱۱] - ۱۱۹.
 موضوع : ایران — سیاست و حکومت -- قرن ۱۴
 موضوع : Iran — Politics and government -- ۲۰th century
 رده بندی کنگره: DSR۱۶۵۰
 رده بندی دیویی: ۳۲۷/۵۵
 شماره کتابشناسی: ۸۴۹۳۴۰۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نام کتاب: ارزیابی عملی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در سه دهه
 پایانی قرن چهاردهم
 نام نویسنده: محمدتقی امیرپور
 ناشر: امتداد حکمت
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۸۶۸-۱-۶
 طراحي جلد و صفحه آرايي: علی ملاتی
 شمارگان: ۱۰۰۰
 نوبت چاپ: اول
 قطع: وزیری
 قیمت: ۴۰ هزار تومان
 تلفن مرکز پخش: ۰۹۹۲۸۲۷۱۱۰۵
 کلیه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار

۹

گفتمان های دیپلماسی فعال ایران در این دوره

۱۵

۱۹..... گفتمان ملی گرایی لیبرال

۲۱..... گفتمان اسلام گرایی انقلابی

۲۲..... ۱. آرمان گرایی امت محور

۲۴..... ۲. مصلحت گرایی مرکز محور

۲۶..... ۳. واقع گرایی اسلامی

۲۷..... ۴. صلح گرایی مردم سالار

۲۹..... ۵. اصول گرایی عدالت محور

۳۱..... ۶. اعتدال گرایی

۳۳ مولفه های حاکم بر دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوره سازندگی

۳۴..... عمل گرایی، تنش زدایی و چندجانبه گرایی

۳۷..... سیاست عادی سازی روابط خارجی

- ۳۸..... عدم تعهد اصلاح طلب
- ۴۰..... سیاست توسعه‌گرایی اقتصادمحور
- ۴۳ مولفه‌های حاکم بر دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوره اصلاحات
- ۴۶..... ائتلاف‌گرایی
- ۴۸..... جامعه مدنی کثرت‌گرا
- ۴۹..... سیاست تعامل‌گرایانه و تنش‌زدایی
- ۵۲..... توسعه‌گرایی سیاست‌محور
- ۵۵ مولفه‌های حاکم بر دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوره اصولگرایی
- ۵۶..... آرمان‌گرایی اصول‌محور
- ۵۷..... مخالفت با یک‌جانبه‌گرایی آمریکا و گسترش روابط با کشورهای آمریکای مرکزی و آمریکای لاتین
- ۵۸..... احیای شعارهای آرمانی انقلاب اسلامی و نگاه انتقادی به دیپلماسی روسای جمهور پیشین
- ۶۱..... تقابل با نظام سلطه و زور بین‌المللی، منشور عدالت
- ۶۴..... تقابل با رژیم صهیونیستی
- ۶۴..... تشکیل جبهه‌ی متحد ضد امپریالیستی
- ۶۵..... تأکید بر پیشرفت همه‌جانبه کشور در سیاست خارجی و تقویت دیپلماسی عمومی
- ۶۶..... تغییر در رویکرد دیپلماسی از تدافعی به تهاجمی
- ۶۸..... خدمت‌گرایی و مهرورزی در دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران
- ۷۱ مولفه‌های حاکم بر دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوره اعتدال‌گرایی
- ۷۲..... مفهوم اعتدال
- ۷۲..... اولویت‌های دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوران اعتدال‌گرایی
- ۷۵ نقد و ارزیابی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران
- ۷۸..... ارزیابی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوره‌ی آقای هاشمی
- ۸۴..... ارزیابی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوره‌ی آقای خاتمی
- ۹۳..... ارزیابی دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوران آقای احمدی‌نژاد

دیپلماسی به عنوان فرآیندی بین المللی و ابزاری سیاسی پیش از نظام دولت‌های مدرن وجود داشته است امروزه دیپلماسی در انطباق با نیازهای نظام جهانی معاصر هم‌چنان به همکاری و نظم در این سیستم کمک می‌نماید در دنیای امروز تدوین و اجرای اهداف سیاست خارجی به عهده دستگاه دیپلماسی کشورها می‌باشد. بر این اساس، دیپلماسی دارای چهار وظیفه اساسی است که شامل تعیین اهداف سیاست خارجی کشور با توجه به قدرت بالفعل و بالقوه آن، ارزیابی اهداف سایر کشورها، تعیین میزان سازگاری این اهداف به کارگیری ابزار مناسب برای دستیابی به اهداف مذکور می‌باشد (هادیان، ۱۳۸۸، ۸۹) از دیپلماسی تعاریف مختلفی به عمل آمده است، از جمله عمل هدایت و اداره روابط میان کشورها به وسیله نمایندگان رسمی و یا امری که دولت‌ها به کمک آن و از طریق نمایندگان رسمی یا غیررسمی خود و نیز سایر بازیگران با استفاده از مکاتبات، مذاکرات خصوصی، تبادل دیدگاهها، فعالیت‌های پشت پرده، ملاقات‌ها، تهدیدها و دیگر فعالیت‌های مربوط به جمع‌بندی، هماهنگ‌سازی و تامین منافع ویژه یا عمومی کشور می‌پردازند. مراد ما از دیپلماسی در این نوشتار عبارت است از فن اداره سیاست خارجی و یا تنظیم روابط بین المللی و نیز حل و فصل اختلافات بین المللی از طریق مسالمت آمیز می‌باشد. (ایزدی، ۱۳۸۹، ۱۶)

ذات و شاکله اسلام آمیخته به دیپلماسی است از آن جهت که اسلام اساسش در دعوت الی سبیل الله و صدور مفاهیم و ارزش‌های دینی و اخلاقی می‌باشد که این اصول و مبانی در دیپلماسی اسلامی، تحت عنوان اصل دعوت یا جهاد، نفی سبیل، وفای به عهد و معاهدات و

سیادت و عزت دینی و اکرام هم‌دیگر مطرح می‌شود (سجادی، ۱۳۸۳، ۱۶) دیپلماسی در جمهوری اسلامی، از یک سو مبتنی بر اعتقادات و اصول فکری انقلاب است و از سوی دیگر، باید بنا بر قواعد و قوانین دیپلماسی در نظام بین الملل عمل کند و زمانی تناقض این دو نوع دیپلماسی آشکار می‌شود که انقلاب اسلامی و تفکرات حضرت امام رحمه الله علیه نوعی رویکرد ساختار شکن را به نظام جهانی و رابطه دولتها و ملتها ارائه کردند. دیپلماسی در جمهوری اسلامی ایران بعد از وقوع انقلاب اسلامی و تشکیل حکومت مبتنی بر ولایت فقیه مدل تازه‌ای از دیپلماسی را در روابط خارجی و روابط بین دول برای جمهوری اسلامی ایران با کشورهای دیگر پیش روی ایران اسلامی قرار داده است که به عنوان مثال، از یک سو انقلاب اسلامی بر نفی رابطه استکباری، نفی اقتدار ابر قدرت‌ها، حمایت از ملت‌های مظلوم، صدور انقلاب و ایستادگی بر مبانی اسلامی تکیه دارد که این اصول در قانون اساسی هم ذکر شده، اما از سوی دیگر در نظام بین الملل، این گونه تفکرات، موجب تزاخم با بسیاری از قواعد و باورهای دیپلماتیک بین دولت‌ها می‌شود.

اصول دیپلماسی جمهوری اسلامی در اندیشه و نگاه مقام معظم رهبری حفظه الله، استمرار سیاست‌های بنیان گذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی رحمه الله علیه است ایشان در بیان اصول دیپلماسی معتقد به ادامه خط امام و اصل تغییر ناپذیر «نه شرقی، نه غربی» است و بر این نکته تاکید دارند که مهم ترین اصل در دیپلماسی ایران، حمایت از هویت ایرانی و اسلامی و پافشاری بر اصول و ارزش‌هاست و سه اصل «عزت، حکمت و مصلحت» را یک مثلث الزامی برای چارچوب ارتباطات بین المللی نظام جمهوری اسلامی می‌دانند که نباید هیچ گونه خدشه‌ای به آن وارد شود طرح مساله اصول دیپلماسی در جمهوری اسلامی ایران از چارچوب نگاه آیت الله خامنه ای حفظه الله یکی از مفاهیم و ضروریات در فهم و تبیین دقیق دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در رفتار با دول‌های اسلامی و غیر اسلامی از زمان رهبری

ایشان از سال ۱۳۶۸ تاکنون می باشد. بی تردید به علت سرشت «مقام رفیع رهبری» در هدایت و راهبری جامعه اسلامی، ایدئولوگ بودن و خلق و عرضه نظریات اجتهادی منبعث از منابع و معارف دینی در عرصه های گوناگون و پیچیده حیات جامعه اسلامی ایران و جهان اسلام، بخشی از ماهیت حقیقی رهبری انقلاب اسلامی و حکومت دینی در دوره معاصر است که دست یافتن به ادراک صحیح و جامع از آن ها و تفصیل و تحلیل و بسط نظری و تبدیل آن ها به چارچوب های اندیشه و افق های فکری و برنامه و عمل و نقشه راه، بر عهده ی نخبگان دانشگاه و حوزه می باشد.

گفتمان های دیپلماسی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، از درون ابر گفتمان انقلاب اسلامی سر بر آورده اند که در نوآیند انقلاب اسلامی گفتمانی هژمون شکل گرفته اند که ریشه در سنت اسلام داشت. این گفتمان انقلابی از یک سو به باز تعریف نظم و نسق سیاسی - اجتماعی در حوزه سیاست داخلی و خارجی پرداخت و معیارهای متمایزی را در عرصه ملی و فراملی ارایه داد و از سوی دیگر، گفتمان حاکم و غالب بر نظام بین الملل و روابط بین الملل و به تبع آن نظم مستقر و موجود را به چالش کشاند. گفتمان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را بعد انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ میلادی به دو گفتمان ملی گرایی لیبرال و اسلام گرایی دسته بندی می شوند و گفتمان اسلام گرایی هم شامل درون گفتمان های آرمان گرایی امت محور، مصلحت گرایی مرکز محور، واقع گرایی اسلامی، صلح گرایی مردم سالار، اصول گرایی عدالت محور و اعتدال گرایی می باشد.

مولفه های مختلفی چون منافع ملی، قدرت ملی، امنیت ملی، هویت و حاکمیت ملی، نظام بین الملل و حتی دولت ملی در بستر هر یک از این گفتمان هایی که در مطالب فوق به آن ها اشاره کردیم معانی و مدل های متفاوتی پیدا کردند که تاثیرات عمیق و شگرفی در سیاست خارجی در عمل داشته اند.

در فصل آخر این پژوهش، در ابتدا یک دسته‌بندی کلی از گفتمان‌های شکل گرفته بعد از انقلاب اسلامی را بحث می‌کنیم و در بخش بعدی این فصل، مولفه‌های حاکم بر این گفتمان‌ها را توضیح می‌دهیم که در سه قالب مولفه‌های حاکم بر دیپلماسی دوران سازندگی، دوران اصلاحات و نیز دوران آرمان‌گرایی اصول‌محور و در نهایت اولویت‌های دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در دوران اعتدال‌گرایی را در برمی‌گیرد و در آخر این فصل دیپلماسی جمهوری اسلامی را در دوره‌های مختلف گفتمانی را، به‌ویژه از دیدگاه صاحب‌نظران این حوزه ارزیابی و بررسی می‌کنیم.